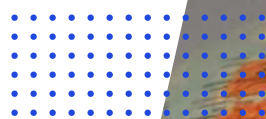

FUNDACJA
NIE WIDĄĆ PO MNIE

DLA RODZICÓW

Prawa człowieka

FUNDACJA
NIE WIDĄĆ PO MNIE

COPYRIGHT © FUNDACJA NIE WIDĄĆ PO MNIE 2023

Tytuł: Prawa człowieka

ISBN: 978-83-67802-50-5

Autor: dr Katarzyna Warchoń-Biedermann

Korekta: Urszula Szybowicz

Korekta składu: Kamila Olejnik

Kolaże w książce: zdjęcia iStock, kolaż Marcin Czaja

Skład: Marcin Czaja

SP ZOZ Centrum Leczenia Dzieci
i Młodzieży w Zaborze
ul. Zamkowa 1
66-003 Zabór
NIP: 973-058-82-81
REGON: 970774176
KRS: 0000004995

Województwo Lubuskie
Departament Ochrony Zdrowia
Urzędu Marszałkowskiego
Województwa Lubuskiego
w Zielonej Górze
ul. Podgórna 7
65-057 Zielona Góra
NIP: 973-05-90-332
REGON: 970770089

Środowiskowe Centrum Zdrowia Psychicznego dla dzieci i młodzieży w Zielonej Górze
ul. Monte Cassino 21B, 65-561 Zielona Góra, kontakt@poradniapozytywka.pl

---

Partnerski projekt „Środowiskowe Centrum Zdrowia Psychicznego dla dzieci i młodzieży w Zielonej Górze” realizowany od 01.01.2021r. do 30.06.2023r.
w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 i współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Fundusze
Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Spis treści

- 1** — **Wprowadzenie**
- 2** — **Czym są prawa człowieka?**
- 3** — **Źródła podstawowych praw człowieka**
- 4** — **Czego dotyczą prawa człowieka?**
- 5** — **Powszechna Deklaracja Praw Człowieka**
- 6** — **Prawa człowieka jako podstawa obowiązujących przepisów na przykładzie prawa do własności**
- 7** — **Prawa człowieka jako podstawa obowiązujących przepisów na przykładzie prawa do nietykalności i wolności osobistej**
- 8** — **Prawo do nauki jako prawo człowieka**
- 9** — **4A w edukacji**
- 10** — **Prawo do wolnych wyborów**
- 11** — **Instytucje, których rolą jest obrona praw człowieka**
- 12** — **Rzecznik Praw Obywatelskich**

Wprowadzenie

To opracowanie podejmuje obszerny temat **praw człowieka**.

Prawa człowieka, takie jak prawo do życia przysługują nam, ponieważ jesteśmy ludźmi. Możemy z nich korzystać w każdej chwili, niezależnie od naszych cech demograficznych (płci czy narodowości), osobowościowych lub jakichkolwiek innych właściwości.

Są również bezwarunkowe, czyli nie musimy spełniać żadnych warunków wstępnych, aby nam przysługiwały. Co więcej, każdy z nas ma prawo je poznać. W tym opracowaniu omówimy najważniejsze z nich.

Poruszymy również temat ustawodawstwa międzynarodowego dotyczącego praw człowieka oraz niektórych instytucji zajmujących się ich obroną w Polsce i na świecie.

Czym są prawa człowieka?

Prawa człowieka to zasady lub normy moralne określające standardy zachowania wobec każdego z nas.

Są to podstawowe prawa i wolności przysługujące każdej istocie ludzkiej na świecie od urodzenia do śmierci. Nie tylko nie można ich nikomu odebrać, ale też nie nikt nie może z nich z własnej woli zrezygnować.

Źródła podstawowych praw człowieka

Ich idea pochodzi ze starożytnej filozofii greckiej i rzymskiej. Już filozofowie greccy uważali człowieka za istotę wyjątkową. Z kolei w starożytnym Rzymie powstała myśl niezmiennych i przynależnych wszystkim praw naturalnych (czyli przysługujących od urodzenia, których nie można się zrzec).

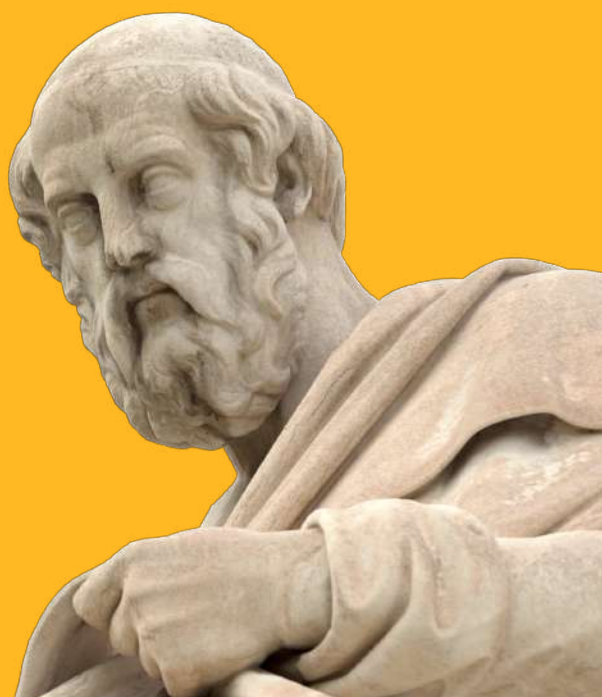
Potem ideę praw człowieka rozwijali średniowieczni i nowożytni filozofowie chrześcijańscy. Myśl chrześcijańska stworzyła pojęcia

praw jednostki

prawa do oporu przeciw władcom, którzy powyższe prawa depreczują.

Dało to początek przekonaniu o istnieniu powszechnych, niezależnych od rządzących, nienaruszalnych i niezbywalnych praw, które wywodzą się z natury i godności istoty ludzkiej.

Termin **godność człowieka** pojawił się po II wojnie światowej. Pojęcie to nie ma dotąd jednoznacznej definicji, z którą mogliby zgodzić się wszyscy.

Nadal pozostaje tematem debat filozoficznych. Uznaje się jednak, że każdy człowiek posiada godność, która nie zależy od wieku, płci, stanu posiadania, wykształcenia, obywatelstwa, sprawności fizycznej czy intelektualnej.

W drugiej połowie XX powszechne prawa człowieka oraz jego godność stały się podstawą przepisów prawa w Polsce i w szeregu innych krajów na świecie takich jak Konstytucje państw oraz traktatów międzynarodowych.

Czego dotyczą prawa człowieka?

Prawa człowieka przysługują nam, ponieważ jesteśmy ludźmi.

Są one:

→ powszechne,

→ przyrodzone,

→ niezbywalne,

→ nienaruszalne,

→ naturalne,

→ niepodzielne.

Powszechność tych praw polega na tym, że dla każdego człowieka są one takie same. Są niezależne od wieku, płci, wyznania religijnego, wykształcenia, pochodzenia, sprawności czy jakichkolwiek innych cech osobowych. Przysługują nam od początku naszego życia do jego końca. Są też nienaruszalne, ponieważ możemy z nich korzystać niezależnie od woli władzy czy przepisów prawa. Rolą państwa jest natomiast ich ochrona tak, aby nikt ich nie mógł łamać. Niezbywalność natomiast oznacza, że nie można się ich zrzec. Są również niepodzielne, czyli są ze sobą powiązane i stanowią integralną całość.

Prawa człowieka można podzielić na:

Pozytywne (czyli prawa do czegoś)

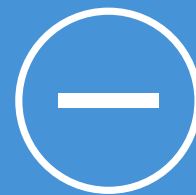

Prawa pozytywne nazywane są tak, ponieważ władza państwowa ma obowiązek zagwarantowania ich każdemu obywatelowi, a on może ich żądać. Należą do nich np. prawo do życia, do nietykalności osobistej, do uczciwego procesu oraz do ochrony prywatności.

Prawa negatywne (czyli wolności od ingerencji państwa)

Prawa "negatywne" (wolności) dotyczą tych dziedzin życia, na które władza państwowa nie może w jakikolwiek sposób wpływać lub wywierać presji. Musimy jednak pamiętać, że ich realizacja wymaga określonych działań ze strony administracji państwowej. Do takich kroków należy np. organizacja bezpiecznych i uczciwych wyborów, które wynikają z prawa do życia w demokracji.

Do innych takich wolności należą: wolność przemieszczania się, sumienia i religii oraz wyrażania opinii i poglądów (wolność słowa). Wolność przemieszczania się oznacza, że obywatel może przeprowadzać się, przenosić lub podróżować, nie pytając się o zgodę urzędnika lub innego przedstawiciela władzy państwowej. Wolność sumienia i religii oraz wolność słowa oznaczają, że każdy ma prawo do swobodnej przynależności wyznaniowej. Wolność religii obejmuje więc wolność wyboru, uzewnętrzniania wiary, modlitwy i uczestnictwa w obrzędach. Dotyczy to także miejsc kultu religijnego takich jak kościoły. Zgodnie z tym prawem rodzice mogą wychowywać potomków w zgodzie ze swoimi przekonaniem moralnymi i religijnymi. Dzieci mogą również za zgodą opiekunów uczęszczać na lekcje religii w szkole (prawo rodziców do decydowania o sposobie wychowania dzieci wynika również z prawa do ochrony prywatności). Władza państwowa nie może też w jakikolwiek sposób namawiać lub zniechęcać obywateli do uczestnictwa w praktykach religijnych, ani zmuszać do ujawniania własnych przekonań. Jedynym ograniczeniem dla wolności sumienia jest bezpieczeństwo państwa, porządek publiczny, zdrowie, moralność lub prawa innych osób. Obywatel ma również prawo do niewyznawania żadnej religii. Każdy może również wyrażać swoje poglądy oraz pozyskiwać i rozpowszechniać informacje (np. na temat innych osób). Z drugiej strony jednak, jeśli osoba, której dotyczą informacje uzna, że są one niezgodne z prawdą, to może się bronić, składając pozew sądowy.

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka

Prawa człowieka zostały oficjalnie spisane i wymienione w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych, którą ratyfikowano w dniu 10 grudnia 1948 roku w Paryżu. Deklaracja ta składa się z 30 artykułów, z których każdy dotyczy innego prawa.

Prawa te są następujące:

Wszyscy ludzie są wolni i równi

Wszyscy ludzie rodzą się wolni i mają takie same prawa. Są obdarzeni rozumem i sumieniem oraz powinni postępować wobec siebie w duchu braterstwa.

Nikogo nie wolno dyskryminować

Każdemu przysługują wszystkie prawa i wolności. Nie zależą one od płci, rasy, koloru skóry, języka, przekonań politycznych, pochodzenia etnicznego, społecznego lub majątku. Nie wolno czynić żadnej różnicy w zależności od sytuacji politycznej, prawnej lub międzynarodowej kraju lub obszaru, do którego dana osoba przynależy.

Prawo do życia

Każdy ma prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa.

Zakaz niewolnictwa

Nikogo nie można przetrzymywać w niewoli; niewolnictwo i handel niewolnikami są całkowicie zabronione we wszystkich postaciach.

Zakaz tortur

Nikt nie może być poddany torturom ani nikogo nie wolno traktować w sposób okrutny, nieludzki lub poniżający.

Każdy człowiek ma prawo do uznawania wszędzie
jego osobowości prawnej.

Wszyscy są równi wobec prawa i
mają prawo do jednakowej ochrony prawnej

Wszyscy mają prawo do jednakowej ochrony przed dyskryminacją i przeciwko podżeganiu do takiej dyskryminacji.

Prawo do sprawiedliwego traktowania przez sąd

Zakaz niesprawiedliwego zatrzymania.

Nikt nie może być poddany samowolnemu aresztowaniu, zatrzymaniu lub wygnaniu.

Prawo do procesu

Każdy ma w pełni równe prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd.

Każdy jest niewinny do udowodnienia winy

Każdy oskarżony o popełnienie przestępstwa ma prawo do domniemania niewinności, dopóki zgodnie z prawem nie zostanie mu udowodniona wina w procesie, gdzie miał prawo do obrony.

Prawo do prywatności

Nikt nie może być narażony na samowolną ingerencję w jego życie prywatne, rodzinne, domowe lub wgląd w jego korespondencję. Każdy ma prawo do ochrony prawnej przed taką ingerencją.

Swoboda przemieszczania się i pobytu

Każdy ma prawo do swobodnego przemieszczania się i wyboru miejsca zamieszkania na terytorium każdego państwa. Może opuścić dowolny kraj, w tym swój rodzinny i do niego potem powrócić.

Prawo do azylu

Każda prześladowana osoba ma prawo prosić o azyl i korzystać z niego w innych krajach. Jednak nie może się na niego powoływać ścigany/a z powodu przestępstw, za wyjątkiem przestępstw politycznych, ale nie z powodu łamania praw człowieka.

Prawo do obywatelstwa

Każdy ma prawo do obywatelstwa. Nikt nie może być arbitralnie go pozbawiony ani nie wolno mu odmówić prawa do jego zmiany.

Prawo do zawarcia małżeństwa i posiadania rodziny

Pełnoletni mężczyźni i kobiety, bez ograniczeń ze względu na rasę, narodowość lub religię, mają prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny. Mają oni równe prawa w odniesieniu do zawarcia małżeństwa, w czasie jego trwania i po jego rozwiązaniu. Związek formalny może być zawarty tylko za dobrowolną i pełną zgodą małżonków. Rodzina jest naturalną i podstawową komórką społeczną i ma prawo do ochrony ze strony społeczeństwa i państwa.

Prawo do posiadania rzeczy

Każdy ma prawo do posiadania własności samodzielnie, jak również wspólnie z innymi. Nikt nie może być samowolnie pozbawiony swojej własności.

Wolność myśli i wyznania

Każdy ma prawo wolności myśli, sumienia i wyznania. To prawo obejmuje wolność zmiany religii lub przekonań, jak również wolność do głoszenia wiary samemu lub razem z innymi, publicznie lub prywatnie poprzez nauczanie, praktykowanie kultu i przestrzeganie nakazów religijnych.

Wolność opinii i wypowiedzi

Każdy ma prawo do wolności słowa; to prawo obejmuje wolność posiadania niezależnych poglądów, otrzymywania i rozpowszechniania informacji i poglądów wszelkimi środkami, bez względu na granice.

Prawo do zgromadzeń

Każdy ma prawo do pokojowego gromadzenia się i zrzeszania się. Nie można kogoś zmusić do przynależności do żadnego stowarzyszenia.

Prawo do demokracji

Każdy ma prawo do bezpośredniego udziału w rządzeniu swoim krajem lub przez wybranych przedstawicieli. Każdy ma prawo do równego dostępu do służby publicznej w swoim kraju.

Prawo do zabezpieczenia społecznego

Każdy ma prawo do zabezpieczenia społecznego. Ma również prawo do realizacji swoich praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych.

Prawo do pracy

Każdy ma prawo do pracy, do swobodnego wyboru zatrudnienia, sprawiedliwych i korzystnych warunków pracy i ochrony przed bezrobociem. Każdy, bez jakiegokolwiek dyskryminacji, ma prawo do równej płacy za równą pracę. Każdy ma prawo do tworzenia i przystępowania do związków zawodowych działających na rzecz ochrony jego interesów.

Prawo do odpoczynku i urlopu

Każdy ma prawo do wypoczynku i czasu wolnego, w tym do rozsądnego ograniczenia godzin pracy i okresowych płatnych urlopów.

Prawo do życia w dobrobycie

Każdy człowiek ma prawo do życia w warunkach zapewniających zdrowie i dobrobyt jego i rodziny

włączając w to wyżywienie, odzież, mieszkanie, opiekę lekarską i konieczne świadczenia socjalne, oraz prawo do ubezpieczenia na wypadek bezrobocia, choroby, niezdolności do pracy, wdowieństwa, starości lub utraty środków do życia z przyczyn od niego niezależnych.

Matka i dziecko mają prawo do specjalnej opieki i pomocy

Wszystkie dzieci, zarówno małżeńskie jak i pozamałżeńskie, korzystają z jednakowej ochrony społecznej.

Prawo do nauki

Każdy ma prawo do nauki. Edukacja jest bezpłatna, przynajmniej na poziomie podstawowym. Edukacja podstawowa powinna być obowiązkowa. Edukacja techniczna i zawodowa jest powszechnie dostępna, a szkolnictwo wyższe jest dostępne dla wszystkich na równych zasadach w zależności od zalet osobistych. Celem nauczania jest pełny rozwój osobowości ludzkiej i ugruntowanie poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności. Rodzice mają prawo pierwszeństwa wyboru nauczania dla dzieci.

Prawo do kultury i sztuki

Każdy ma prawo do swobodnego udziału w życiu kulturalnym kraju i społeczności. Każdy ma prawo do ochrony twórczości naukowej, literackiej lub artystycznej, której jest autorem.

Wolność na całym świecie

Każdy ma prawo do życia w takim porządku społecznym i międzynarodowym, w którym prawa i wolności wyrażone w tej Deklaracji mogą być w pełni zrealizowane.

Każdy ma obowiązki wobec społeczności, bez której niemożliwy byłby swobodny i pełny rozwój jego osobowości

W korzystaniu ze swoich praw i wolności, każdy podlega tylko takim ograniczeniom, jakie są określone przez prawo. Ograniczenia wprowadzane są po to, aby należycie uszanować prawa i wolności innych oraz po to, aby uczynić zadość wymogom moralności, porządku publicznego i powszechnego dobrobytu demokratycznego społeczeństwa.

Praw człowieka nie można odebrać

Prawa człowieka jako podstawa obowiązujących przepisów na przykładzie prawa do własności

Jednym z praw człowieka jest prawo do własności, które na przestrzeni wieków znacznie rozwinęło. Stało się podstawą obowiązujących przepisów. Znajduje odzwierciedlenie w artykule 64. Konstytucji RP, wg. którego każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia, które podlega równej dla wszystkich ochronie prawnej.

Prawo do własności wiąże się np. z możliwością przekazania po sobie majątku innym. Można to zrobić na mocy testamentu. Istnieje również pojęcie dziedziczenia ustawowego. Ustawa określa kolejność dziedziczenia majątku zmarłej osoby, która nie pozostawiła testamentu. W postępowaniu spadkowym sąd albo notariusz w oparciu o przepisy kodeksu cywilnego ustala, kto dziedziczy po zmarłym. Według ustawy w takim przypadku prawo do spadku mają w pierwszej kolejności dzieci oraz współmałżonek spadkodawcy. Dziedziczą oni w częściach równych, jednak małżonek nie dziedziczy mniej niż $\frac{1}{4}$ całości spadku. Jeśli córki lub synowie zmarłego nie dożyli dnia

otwarcia spadku, to majątek również przypada ich dzieciom. Co ciekawe, jeśli syn lub córka zmarłego w dniu otwarcia spadku oczekiwali narodzin dziecka, to dziecko również dziedziczy po zmarłym dziadku lub babci. Określona ustawą kolejność dziedziczenia dotyczy również dzieci adoptowanych lub przysposobionych, które są traktowane tak jak rodzone. Na mocy ustawy osoba adoptowana nie dziedziczy jednak po rodzicach rodzonych, ponieważ zrzekli się oni praw rodzicielskich.

Jeśli spadkobierca nie chce przyjąć spadku, bo zmarły pozostawił po sobie długi lub z innych powodów, można go również odrzucić. Przepisy na temat dziedziczenia ustawowego określają również, komu przypada majątek osoby, która w chwili śmierci nie miała żyjących bliższych lub dalszych krewnych takich jak małżonek, dzieci, rodzeństwo, kuzynostwo lub inni krewni lub powinowaci.

W takim przypadku dobra przechodzą na gminę, w której zmarły mieszkał przed samą śmiercią. Według obowiązujących w Polsce przepisów, jeśli obywatel mieszkał za granicą lub nie wiadomo, gdzie mieszkał, spadek przechodzi na Skarb Państwa. W przypadku, kiedy pozostawił po sobie testament, jego ostatnia wola ma pierwszeństwo nad ustawą.

Testament jest to dokument, w którym spadkodawca zapisuje swoją ostatnią wolę dotyczącą podziału majątku. Może być napisany ręcznie, podpisany i opatrzony datą, ale można również sporządzić go w formie aktu notarialnego. Prawo zakłada również możliwość testamentu w formie ustnego oświadczenia przed urzędnikiem takim jak wójt, burmistrz, starosta czy kierownik urzędu stanu cywilnego. Aby testament taki był ważny, należy go złożyć w obecności dwóch świadków. Testament notarialny nie jest ważniejszy od dokumentów sporządzonych w innej formie dopuszczalnej przez prawo. Spadkodawca może jednak w każdej chwili zmienić swoją decyzję, odwołać cały testament lub jego część i zapisać majątek innej osobie lub osobom, niż to początkowo planował. Obowiązuje ten testament, który został napisany najpóźniej.¹

---

¹ Niniejszy materiał został zamieszczony jedynie w celu informacyjnym. Żadna z informacji podanych w tej książeczce nie stanowi porady prawnej. Osoby zainteresowane uzyskaniem porady prawnej lub bardziej szczegółowych informacji dotyczących kwestii omawianych tutaj powinny skontaktować się z prawnikiem. Nieodpłatną pomoc prawną można uzyskać na terenie całego kraju.

Prawa człowieka jako podstawa obowiązujących przepisów na przykładzie prawa do nietykalności i wolności osobistej

---

Prawo do nietykalności i wolności osobistej powoduje, że w momencie zatrzymania każdemu należy w sposób jasny przedstawić przyczyny takiego działania. Osoba, która została pozbawiona wolności, ma również prawo do poinformowania o tym fakcie rodziny lub innych wskazanych przez siebie bliskich.

Następnie, osoba zatrzymana jest w ciągu 48 godzin przekazywana do dyspozycji sądu. Z kolei ta instancja w ciągu doby (24 godzin) musi podjąć decyzję o areszcie lub go odmówić. Jeżeli po upływie tego czasu, zatrzymany nie otrzyma postanowienia sądu o tymczasowym aresztowaniu w oparciu o wyszczególnione zarzuty, należy go zwolnić. Jeśli decyzja sądu jest niekorzystna dla osoby zatrzymanej, ma ona prawo się od niej odwołać.

Osoby bezprawnie
odszkodowania.

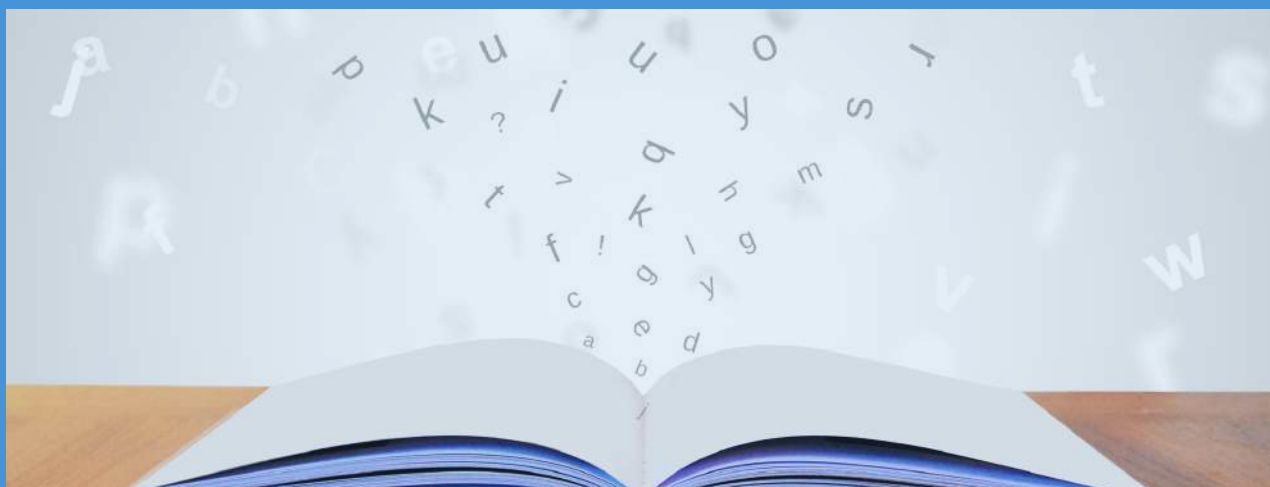
pozbawione wolności mogą żądać

Prawo do nauki jako prawo człowieka

Jak ogłoszono w Artykule 26. Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 1948 roku: "Każdy ma prawo do nauki". Znalazło ono potwierdzenie w szeregu traktatów międzynarodowych dotyczących określonych grup społecznych takich jak kobiety i dziewczęta, niepełnosprawni lub uchodźcy. Obowiązuje również w trakcie wojny. Zostało przyjęte w znaczącej większości konstytucji krajowych.

Prawo do edukacji należy do podstawowych praw człowieka. Jak już wspomniano, zostało zagwarantowane przez międzynarodowe regulacje. Głównym celem edukacji jest rozwój potencjału dziecka. Nauka umożliwia także pogłębienie wiedzy oraz uzyskanie kwalifikacji, które w przyszłości pozwolą na pracę w wybranym zawodzie i utrzymanie siebie i rodziny. Pozwala wyjść z ubóstwa, które ogranicza szanse życiowe oraz daje możliwość aktywnego uczestniczenia w życiu społecznym. Prawo do nauki ma fundamentalny wpływ na rozwój społeczny i gospodarczy oraz umożliwia zrównoważony rozwój i dobrobyt całego świata.

4A w edukacji

4A to skrót, który odnosi się do listy cech, którymi – według Organizacji Narodów Zjednoczonych – powinna charakteryzować się edukacja na całym świecie. Nazwy tych cech w języku angielskim rozpoczynają się na literę a, z tego powodu mówimy o regule czterech A (4A).

Edukacja powinna być:

Avaliable – osiągalna. Edukacja powinna być bezpłatna, należy również zadbać o infrastrukturę oraz odpowiednio przygotowanych nauczycieli, którzy przełożą wiedzę.

Accessible – dostępna. System edukacji jest dostępny dla wszystkich i nie dyskryminuje nikogo, nawet grup znajdujących się na marginesie społecznym. Edukacja ma charakter włączający i nie pozwala na wykluczanie nikogo.

Aceptable – akceptowalna. Program nauczania powinien być dostosowany do wieku i etapu rozwojowego dzieci. Treści powinny być kulturowo odpowiednie, co oznacza, że nie wolno nikogo dyskryminować. Szkoły powinny być bezpieczne, a nauczyciele odpowiednio przygotowani do pracy.

Aadaptable – dostosowana. Edukacja powinna zmieniać się wraz z modyfikacjami potrzeb społeczeństwa. Należy usuwać nierówności, takie jak dyskryminacja ze względu na płeć. Edukacja powinna być dopasowana do specyficznych potrzeb lokalnych społeczności.

W Polsce prawo do nauki jest gwarantowane przez Art. 70. Konstytucji RP. Według jego treści dzieci i młodzież mogą pobierać bezpłatną naukę w szkołach publicznych (wyjątek dotyczy niektórych form kształcenia w szkołach wyższych). W naszym kraju istnieje także obowiązek nauki do ukończenia 18. roku życia.

Łamanie prawa do edukacji na świecie

Na całym świecie żyje wiele milionów dzieci, które nie mogą uczęszczać do szkoły. Wynika to nie tylko z powodów ekonomicznych, ale również kulturowych. Oczy całego świata zwrócone są na Afganistan, gdzie w sierpniu 2021 roku po wycofaniu się wojsk amerykańskich do władzy doszedł islamski fundamentalistyczny ruch Talibów. Afgańskie dziewczęta i kobiety kończą naukę w VI klasie (w wieku 12 lat, kiedy wiele z nich osiąga dojrzałość płciową) i potem nie mogą już nauki kontynuować.

Podobna sytuacja miała miejsce latach 1996–2001, kiedy Talibowie doszli do władzy po raz pierwszy. Wtedy również kobietom odmówiono prawa do nauki. Chociaż władze Afganistanu ogłosiły wówczas, że nowe prawo ma charakter tymczasowy, po otwarciu uniwersytetów i szkół nie było w nich już dziewcząt i kobiet. Zakaz nauki dla nich nie został nigdy zniesiony. Obecnie, podobnie jak 26 lat temu, takie samo ograniczenie przedstawiano również jako środek tymczasowy. Przypuszcza się, że jeśli sytuacja się szybko nie zmieni, a Talibowie nie zezwolą teraz płci żeńskiej na naukę, to nie zezwolą im na to nigdy.

FUNDACJA NIE WIDAĆ PO MNIE

edukacja zdrowotna w woj.lubuskim

Prawo do wolnych wyborów

Prawo do głosowania jest szczególnym prawem człowieka, z którego obecnie mogą korzystać zarówno kobiety, jak i mężczyźni po osiągnięciu dorosłości. Wydaje nam się to oczywiste, ale nie zawsze tak było.

Począwszy od starożytnej Grecji i Rzymu kobiety nie mogły brać udziału w głosowaniu. Nie zmieniło się to nawet wtedy, kiedy pod koniec XVIII wieku pojawiły się pierwsze państwa demokratyczne. Kobietom odmawiano praw wyborczych m.in. z następujących przyczyn:

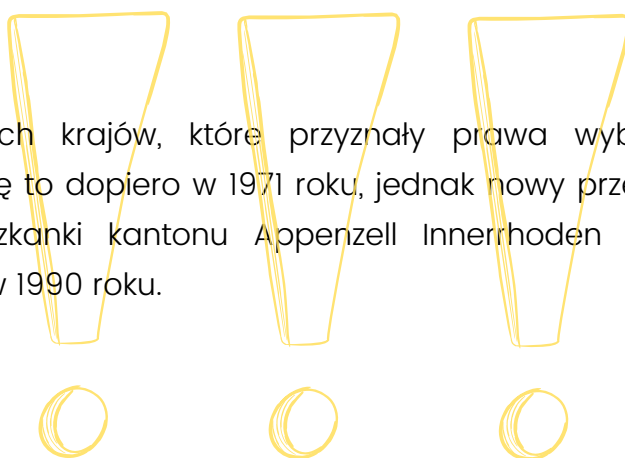
- Wysilek związany z głosowaniem wpłynie na płodność kobiet.
- Kobiety nie są tak mądre jak mężczyźni, więc nie mogą podejmować decyzji o znaczeniu politycznym.
- Większość kobiet wcale nie chce głosować.
- Uczestnictwo kobiet w życiu politycznym może mieć katastrofalne skutki społeczne, bo spowoduje zaniedbanie życia rodzinnego.
- Kobiety są zbyt delikatne, żeby zajmować się polityką, która ze swej natury jest brudna.

Jednak w XIX wieku, kiedy intensywnie działał już ruch sufrażystek żądających prawa do głosowania, sprawa ta stała się palącą kwestią społeczną. Kobiety były szczególnie aktywne w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych, ale kraje te nie były pierwszymi, które przyznały im prawo głosu, przynajmniej nie na poziomie narodowym. Najpierw nowe przywileje zyskały kobiety w Nowej Zelandii (1893), Australii (1902), mieszkanki Finlandii (1906) oraz Norwegii (1913). Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 roku przyznanie kobietom praw wyborczych było jedną z pierwszych decyzji nowych władz.

W latach 1914–39 prawa wyborcze uzyskały również Kanadyjki i Austriaczki (1918); mieszkanki Czechosłowacji (1919); Amerykanki; Węgierki (1920); Brytyjki; Brazylijki, Urugwajki i mieszkanki Tajlandii (1932). W niektórych z tych krajów kobiety najpierw uzyskały prawo głosu w wyborach lokalnych, a dopiero później w wyborach krajowych. Po drugiej wojnie światowej przyznano je m.in. Francuzkom i Włoszkom. Hinduski uzyskały prawa wyborcze w 1949 roku po ogłoszeniu niepodległości przez Indie.

Jednym z ostatnich krajów, które przyznały prawa wyborcze kobietom, była Szwajcaria. Stało się to dopiero w 1971 roku, jednak nowy przepis nie obowiązywał w całym kraju. Mieszkanki kantonu Appenzell Innerrhoden uzyskały pełne prawa wyborcze dopiero w 1990 roku.

Instytucje, których rolą jest obrona praw człowieka

Europejski Trybunał Praw Człowieka

Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC lub ETPCz) jest międzynarodowym sądem działającym pod auspicjami Rady Europy,² który zajmuje się interpretacją Europejskiej³ Konwencji Praw Człowieka (EKPC).

Sąd ten wydaje decyzje dotyczące wniosków obywateli, którzy skarżą swoje państwo o naruszenie praw człowieka. Wniosek do ETPCz mogą jednak zgłaszać nie tylko osoby fizyczne czy grupy osób, będących obywatelami 46 państw przynależących do Rady Europy, które podpisały EKPC. Mogą to zrobić również państwa lub grupy państw. Siedziba ETPCz mieści się we francuskim mieście Strasburg. Orzeka w nim 46 sędziów (z zasady po jednym sędzi z każdego kraju).

Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy⁴ wybiera sędziów spośród trzech kandydatów, których może zgłosić każde państwo przynależące do Rady Europy. Sędziowie są wybierani na jedną kadencję trwającą dziewięć lat. Nie mogą oni zajmować się sprawami, jeśli łączą ich jakiegokolwiek relacje ze stroną w sporze. Uznaje się, że taka sytuacja wywołałaby konflikt interesów.

---

2 ETPCz nie należy mylić z Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), który m.in. rozstrzyga spory prawne między rządami państw przynależących do Unii Europejskiej, a jej instytucjami. Szczegółowe informacje na temat działalności trybunału można uzyskać na stronie Ministerstwa sprawiedliwości RP <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/etpcz> oraz <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/skarga-do-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka>

3 Rada Europy jest czasem mylona Radą Europejską, która jest organem Unii Europejskiej.

4 Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy to nie to samo, co Parlament Europejski.

Trybunał w Strasburgu wydaje w sprawie zgłoszonych skarg decyzję lub opinię doradczą. Prawnicy podkreślają, że ETPCz jest skuteczny, jednak wiele jego wyroków nie zostało wykonanych. Inny problem pojawił się po 1989 roku, kiedy do Rady Europy przystąpiły dawne kraje socjalistyczne (m.in. Polska). Zaobserwowano wtedy znaczny wzrost liczby zgłaszanych skarg, co spowodowało wydłużenie średniego czasu rozpatrywania wniosków i wydawania orzeczeń.

Rzecznik Praw Obywatelskich

Rzecznik Praw Obywatelskich jest konstytucyjnym, niezależnym od innych instytucji i niezawisłym w swojej działalności organem ochrony prawnej. Jego rola polega na sprawdzaniu, czy prawa obywateli są szanowane przez instytucje państwowe.

Ocenia, czy działania urzędów i różnych instytucji wobec obywatela były zgodne z prawem oraz analizuje, czy w zgłaszanych sprawach nie było zaniedbań ze strony urzędników, sądów, szpitali i innych służb. Do Rzecznika można zwrócić się także w związku z emeryturą, mieszkaniem lub alimentami. Rzecznik zajmuje się też sprawami więźniów i mieszkańców domów pomocy, osób z niepełnosprawnością, dostępem do służby zdrowia, prawem do nauki oraz realizacją prawa do wolności słowa. Chociaż nie pełni roli adwokata, w niektórych przypadkach może pomóc także w sprawach sądowych. Stara się bowiem interweniować tam, gdzie decyzja sądu może mieć znaczenie dla wielu obywateli.

Rzecznik ma obowiązek interweniować i przeciwdziałać złemu traktowaniu ludzi wszędzie tam, gdzie zależą oni od innych – w więzieniach, aresztach, w domach pomocy, w szpitalach psychiatrycznych. Ten obowiązek wynika z Konwencji ONZ o zakazie tortur.⁵

---

⁵ Do Rzecznika należy zgłosić wniosek. Dokładne informacje na ten temat można otrzymać dzwoniąc na bezpłatną infolinię 800 676 676.

Wybrane piśmiennictwo

1. Brett P, Mompoin-Gaillard P, Salema MH, Wolff-Jontofsohn U. Edukacja obywatelska i edukacja na rzecz praw człowieka jako zadanie wszystkich nauczycieli. Opis kompetencji nauczycielskich i sposobów ich rozwijania. Warszawa: Rada Europy, Ośrodek Rozwoju Edukacji. 2012.
2. Czym zajmuje się Rzecznik Praw Obywatelskich?
<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/dzialalnosc-rzecznika-praw-obywatelskich>
(dostęp: 13.06.2023)
3. <https://www.britannica.com/topic/woman-suffrage>
4. <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/etpcz>
5. Mariański J. Godność ludzka jako wartość i sposoby jej uzasadniania w opinii młodzieży. Zeszyty Naukowe KULI. 2019 Dec 18;62(4):5-29.
6. Prawa człowieka. Poradnik nauczyciela. Koszewska K.(red.). Warszawa: Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli. 2002 Pobrano ze strony:
https://static.zpe.gov.pl/porta/f/res/RDJnTwYPJAzX9/1/KS1NxGlartX39a2v5vaQUli6CW0KRvHG/prawa_czlowieka_poradnik_66632.pdf (dostęp: 13.06.2023)
7. Wroceński J. Godność osoby ludzkiej podstawą prawa do wolności religijnej. Prawo Kanoniczne. 2016;59(3):3-18.

0 Fundacji

Pogorsząca się sytuacja związana ze zdrowiem psychicznym społeczeństwa zmotywowała nas do spojrzenia na problem od strony zdrowia publicznego, którego niezwykle istotnym i ważnym elementem jest aspekt psychiczny.

Z potrzeby mówienia otwarcie o problemach i osvajania społeczeństwa z tematami zdrowia psychicznego zrodziła się koncepcja Fundacji Nie Widać Po Mnie.

Celem Fundacji jest budowanie świadomości z zakresu zdrowia publicznego z nastawieniem na zdrowie psychiczne i zaburzenia psychospołeczne wśród Polaków, a także wspieranie rodziców, placówek oświatowych i ochrony zdrowia, budowanie świadomości z zakresu profilaktyki zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży oraz edukacja w zakresie szybkiego reagowania na pojawiające się trudności i kryzysy.

Fundacja obejmuje także swoim wsparciem personel medyczny. Organizujemy szkolenia z zakresu wsparcia psychologicznego, wypalenia zawodowego, mobbingu i komunikacji z pacjentem wśród personelu medycznego, który szczególnie teraz zgłasza wypalenie zawodowe i problemy ze zdrowiem psychicznym.

www.niewidacpomnie.org

